

Detta verk är licensierat under Creative Commons Erkännande-Ickekommersiell-Inga bearbetningar 2.5 Sverige licens. För att se en kopia av denna licens, besök <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/se/> eller skicka ett brev till Creative Commons, 171 Second Street, Suite 300, San Francisco, California, 94105, USA. Material som publiceras i Merdeka & ÖsttimorInformation kan också publiceras i <http://www.globalarkivet.se>.

Freedom House om Östtimor

Forskningsinstitutet Freedom House, som arbetar med att främja demokrati världen över, utger årligen rapporter om tillståndet i världens länder vad gäller politiska rättigheter och medborgarnas frihet. Utifrån kriterier som val, politiskt deltagande, yttrandefrihet samt mötes- och organisationsfrihet indelas länderna i kategorierna fria, delvis fria och ofria länder.

Östtimor kategoriserades 2018 som ett fritt land efter att året innan ha varit ett delvis fritt land. Uppgraderingen berodde på de rättvisa valen som ledde till en smidig överföring av makten och gjorde det möjligt för nya partier och kandidater att delta i politiken.

Även om fredliga maktskiften ägde rum är de demokratiska institutionerna svaga och det politiska livet domineras av tvister mellan huvudpersonerna från självständighetskampen. Rättsväsendet är försvagat av kapacitetsbrister och politiskt inflytande.

De enda negativa påpekanden Freedom House gör om valen 2017 och 2018 är att sena förändringar gjordes av vallagarna. Vallagarna var inte heller samlade i en lagbalk. Inom kategorin politisk pluralism och deltagande sägs att medborgarna kan bilda konkurrerande politiska partier och att oppositionen kan vinna i ett val. Fler brister förelåg dock inom denna kategori, eftersom det råder oro över huruvida huvudpersonerna från självständighetskampen är benägna att låta en ny generation delta i politiken. Ett annat tillkortakommande var bris-

tande möjligheter för kvinnor att delta i politiken.

När det gäller regeringens funktionssätt, var Freedom House mera kritiskt. Även om valen 2017 var fria, var anti-korruptionsmyndigheterna svaga p.g.a. underfinansiering. Öppenheten och transparensen i den statliga upphandlingen var ogenomskinlig.

Medborgarnas frihet

När det gäller yttrandefrihet garanteras mediefrihet i konstitutionen, men de inhemska medierna var känsliga för politiska påtryckningar eftersom de är beroende av statlig finansiering. Under senare år har dock fler artiklar, som är kritiska mot regeringen, publicerats. Och 2017 frigavs två journalister som den dåvarande premiärministern 2015 hade åtalat för förtal. Religionsfrihet garanteras, men protestantiska grupper har rapporterat om vissa fall av diskriminering och trakasserier. Den akademiska friheten respekteras vanligtvis. Även om få restriktioner finns om vad som kan tas upp öppet är en känslig fråga oroligheterna 2006, då människor dödades i sammandrabbningar mellan polis och civila grupper.

Mötesfriheten garanteras av konstitutionen och respekterades för det mesta, men vissa lagar kan användas för att förhindra fredliga sammankomster: demonstrationer som ifrågasätter den konstitutionella ordningen eller nedvärderar statsöverhuvudet och andra

regeringstjänstemän är förbjudna. Demonstrationer måste godkännas i förväg och lagar begränsar hur nära regeringsbyggnader de kan hållas.

Non-governmental organizations (NGOs, enskilda organisationer) kan arbeta med frågor som mänskliga rättigheter och regeringens funktionssätt, men staten följer och reglerar aktivt deras arbete. Arbetare, utom polis och militär, kan bilda och delta i fackföreningar och förhandla kollektivt, men en lag från 2011 kräver en skriftlig begäran fem dagar i förväg för att kunna demonstrera. I praktiken är få arbetare medlemmar i fackföreningar till följd av hög arbetslöshet och informell ekonomisk aktivitet.

Rättsstaten uppvisar stora brister. Det råder brist på inhemsk personal sedan regeringen 2014 bröt kontrakten med utländska jurister. En lag från 2017 tillåter dock utländska domare. Rättsprocesserna är bristfälliga p.g.a. små resurser och brist på personal. Inhemsk personal har inte kunnat ersätta utländska jurister - många rättsfall har inte kunnat behandlas. Nio av tretton provinser saknar egna domstolar. Användning av portugisiska orsakar problem inom rättsväsendet i och med att få talar språket. Brist på tolkar leder ofta till att rättegångar skjuts upp. Rättsväsendet har i viss mån

lyckats döma poliser och soldater som anklagats för att ha tagit till övervåld. Lesbiska, homosexuella, bisexuella och transsexuella saknar skydd. Sexuell läggning och genusidentitet får litet utrymme i den offentliga debatten.

Den sista kategorin - personlig frihet och individuella rättigheter - får bäst värden efter den första yttrandefrihet. Medborgarna åtnjöt rörelsefrihet, men det var svårt att ta sig till enklaven Oecussi i Västtimor p.g.a. visumkrav och gränskontroller. Egendomsrättigheter är en komplicerad fråga till följd av tidigare konflikter och oklara landrättigheter. En nationell marklag syftande till att lösa ägandeförhållandena stiftades i juni 2017. Konstitutionen garanterar kvinnor lika rättigheter, men de är i praktiken diskriminerade. Våld i hemmen är vanligt förekommande. Ungdomsgraviteter är vanliga. Flickor och kvinnor från landsbygden kan falla offer för sexhandel och hushållsarbete. Regeringen har förstärkt sina insatser för att åtala de skyldiga.

Gabriel Jonsson

Källa: Freedom House, *Timor-Leste*,
<https://freedomhouse.org/print/50061>, hämtad
7 maj 2019.